

ÚJJÁÉLEDŐ VARÁZSLAT MESÉK ÉS MESEMONDÓK

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

Egyszer volt, hol nem volt, amikor a világ még nem volt olyan összevissza, amikor a pénzt, de még a koleszterint sem ismerték, na, akkor olyan jó volt, hogy még az édesanyjában sem volt olyan jó az embernek. Akkor még az ember sem könyvből, hanem élő- szó után mesélt

MARGIT NÉNI, AKI MÉG A MEZŐN TANULT MESÉLNI

Kora tavaszi reggel a Nógrád megyei Varsányban. Bumberák Maja mesemondóval Margit nénihez érkezünk.

Maja egyike azon ritka honfitársainknak, akik magukat mesemondóként határozzák meg. A ha-

gyományos (élőszavas) mesemondás egyfajta virágkorát éli ugyanis, amiben meghatározó szerepe van a Hagyományok Háza által pár éve indított népmesemondó tanfolyamnak. Maja, az egyik elsőként végzett hallgató pedig Margit

nénit választotta mesteréül, vagy talán inkább forrásául.

Még 2019-ben is élnek olyan idős emberek a Kárpát-medencében, akik a mesét nem kizárólag mesekönyvből tanulták. A népmese ugyanis – ellentétben a műmesével – szóbeliség útján terjedt, és folyamatosan változott a mesélő és a hallgatóság interakciójának köszönhetően. Szőcs Boldizsár mesemondót idézve: „... a mese a szegény ember egyeteme”. Margit néni például a mezőn a pásztoroktól vagy éppen a szomszédasszonytól fonás közben hallotta meséit.

A kertje igazi, ápolt „vidéki nagymamakert”, ráadásul olyan tavasz van, hogy érezzük a levegőben – talán mégis ez a világok legeslegjobbika. Margit néni pedig frissen,

MARGIT NÉNI MESÉT MOND

BUMBERÁK MAJÁNAK

SOKATMONDÓ HELYZET:

A MAGYAR FOLKLÓR ÉLŐ MESEMONDÓ

HAGYOMÁNYÁNAK TALÁLKOZÁSA

A VILÁGHÍRŰ MAGYAR MESEKUTATÁSSAL

A népmese – ellentétben a műmesével – szóbeliség útján terjedt, és folyamatosan változott a mesélő és a hallgatóság interakciójának köszönhetően.

üdén, félig-meddig népviseletben jön elénk. Bár azt mondja, hogy ez valójában nem az – és már mutatja is a szobában az igazit. Merthogy ő – hasonlóan a hagyományos népi kultúrán nevelkedettekhez – egyfajta univerzális tudást képvisel. Egy pásztor régen például nemcsak az állatokhoz értett, de ismerte a gyógynövényeket, tudott mesélni és jó eséllyel énekelni, játszott hangszeren – és mindezt nem az iskolapadban tanulta. Egy ilyen ember kapcsán pedig – még ha szó szerint talán iskolázatlan is – talán még korunk embere is annak tudását méltatná.

Margit néninek az anyja volt olyan mesélős, így ragadt rá a mesélés iránti fogékonyság: s mesél is egész életében, rendületlenül járja a rendezvényeket, falunapokat, mesél, tanít, öltöztet, szemmel láthatóan

élvezi. Nincs benne tanult előadói kisugárzás, amit például egy színésztől megszoktunk. Az élőszavas mesemondásban a mese a lényeg. Arca azonban – követendő a történetet – néha tündéri, néha

ördögi, s valószínűleg ezért is igen gyorsan bekerülök a mesébe... Aztán kis magyar valóságként megérkezik Margit néni lánya, aki mesélni nem, de beszélni nagyon szeret, ám az ő mondanivalója már nem a csodák világába repít, hanem a vidéki Magyarország egészségügyi és foglalkoztatási valóságába. De ez egy másik történet.

BUMBERÁK MAJA, A TÖRTÉNETMESÉLŐ

Míg a 19. században megszületett műmese kifejezetten gyermekműfaj, addig a hagyományos mesemondó mezőgazdasági munkák, közösségi események során alapvetően a felnőtteket szórakoztatta (tévén, internet hiányában, ugye).

BUMBERÁK MAJA ELŐADÁS KÖZBEN

AZ AUTENTIKUS MESEMONDÁSBAN FONTOS, HOGY AZ ÉLŐSZAVAS MESEMONDÁS KÖZÖSSÉGI ÉLMÉNY KERETÉBEN A MINDENNAPOK RÉSZÉVÉ VÁLHASSON

FOTÓ: GULYÁS ATTILA

A népmese kapcsán kiemelkedően fontos a mesemondó és a hallgatóság kapcsolata is, hiszen a hallgatóság aktívan átélte és élvezte a mesét, így az a mesemondás során folyton alakult-változott: a mesemondó hol betett egy részt, hol kihagyott. „A mese úgy megy, ahogy akarjuk, csak alapja meglegyen, abba mindent bele lehet hordani” – mondta Czapár Ferenc, sárai mesemondó.

Maja ezzel a névvel valószínűleg mesemondónak születte. Ki tudja, mindenesetre ő már profi: meseesteket szervez, a világszinten is egyedülálló magyar mesegyűjteményt tanulmányozza újabb és újabb mesékért, és külföldre is jár előadni, ahol sok helyütt e műfaj így, ebben a formában nem is létezik – a „storyteller” történetei nem feltétlenül népmesék. Az eredetileg angol szakos és szociológus Maja szerint rendkívül fontos a hagyomány és a modernitás összeillesztése, egymáshoz közelítése. Így kerülnek fel üzenőfalára az

alábbihoz hasonló, roppant aktuális és magáért beszélő történetek.

„Mátyás király elment a kávéházba, de rongyos ruhába vót. Akkor leült egy székre, várta, hogy adjanak neki es valamit, de mindig továbblétkék, kütték egyik sarokból a másikba, hogy hát rongyos ruhába vót. Hát nem akarták rendesen kiszolgálni. Hát nincs mit csináljon, már látta, elment, s vett egy szép öltöny ruhát, kiötö-

„A mese úgy megy, ahogy akarjuk, csak alapja meglegyen, abba mindent bele lehet hordani” – mondta Czapár Ferenc, sárai mesemondó.

zött díszesen, királyosan. Bement, hát akkor majdnem eszevevették a pincérek, hogy hát őt szolgálgják ki. Hát akkor ő főzetett egy nagy üst kávé, s akkor a ruháit betette abba a kávéba azért, hogy: – Igyál kávé, ruha, mert téged tisztelnek s nem az embert!” (Pokolpatak, Moldva).

SZABÓ ÁGI, AKIBEN EGYÜTT ÉL A HAGYOMÁNY A MODERNITÁSSAL

Csendes belvárosi pódium, hűvös, téli este. Vagy húszan ülünk az el-sötétített teremben. Felnőtt mese-esten vagyok. Nem, nem pajzán mesékről van szó, bár abból is sok van amúgy és kifejezetten érdekes része a folklórnak, ugyanis ezek közül – érthető módon – sok nincs benne a népmesegyűjteményekben, holott az öreg mesemondók nagyon is szeretik mesélni. De ez most más.

Szabó Ági lép be, csendes mosolya betölti a teret. Megjelenése ünnepi hangulatot hoz, érezni, hogy nem klasszikus előadó, hanem egy mesemondó, akinek életét és lelkét a mese varázsa tölti ki és ettől olyan hiteles az egész.

Székelyföldön ismertem meg mint egy fürdőépítő kaláka (egy

borvízkút felújítását célul tűző, önkéntesekből és a helyiekből szerveződött közösségi munka) egyik tájépitész-vezetőjét. A mosolyból ő sem akar kifogni, előadása pedig a mesemondás ósiségét hozza a terembe. Valószínűleg így ültek sötét, téli esteken az emberek, és hallgatták a mesemondót, s a mese tette egészé és kereké életüket. Ági szintén elvégezte a Hagyományok Háza tanfolyamát, a Meseszó Egyesület lelkes tagjaként gyakran szerepel mesemondóként esteken, és lakhelyén, Csepelen közösségi szervezőként is tevékenykedik. Személyében és tevékenységeiben szervesen egyesül a népi és a városi kultúra, kisimul a népi-urbanus ellentét.

GREGUS LÁSZLÓ A MESEŐSVÉNYEN
A MESÉT KÖVETŐEN A MESEŐSVÉNYEN JELMEZES, BÁBOS MESEEPÍZÓDOKBAN ELEVENEDIK MEG A MESE, AMELY SORÁN A GYEREKEK ÁTÉLHETIK A MESE ÖRÖMÉT ÉS PRÓBATÉTELEIT

FOTÓ: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

GREGUS LÁSZLÓ, A MESEŐSVÉNY MÁGUSA

„Történetekben élünk, történetekben gondolkodunk. Nem tudunk nélkülik létezni. A mese egyszerre szórakoztat, tanít, elvarázsol, megnyugvást és felüdülést ad a léleknek – és ami nagyon fontos, kapcsolatot és közösséget teremt” – mondja Gregus László. Ő is hivatásként tekint a mesemondásra: mesél

gyerekeknek, felnőtteknek egyaránt szerte az országban úgy, mint a Meseszó Egyesület, a Tekerő vagy a Gárembucka – Napos Holdas mesemondó csoportosulás tagja. Sőt, ő a Bailavidrum meseősvény

egyik mesemondója is. Laci is teljesen máshonnan érkezett, de teljes erővel azon van, hogy mesemondóként keresse kenyerét, és a lehető legtöbb helyre elvigye a mese varázsát.

Amikor mesél, mindig visz magával egy-két hangszert – dorombot, furulyát, moldvai kavalt, tilinkót vagy körtemuzsikát, esetleg köcsögdudát –, és rajta lóg a mesetarisznya is, amiből elő lehet varázsolni a meséket. Amikor gyerekeknek mesél, akkor mondókák, dalok egészítik ki a repertoárt.

KURCSI MINYA, HAVASI MESEMONDÓ

Kedvenc mesemondóm a székelyföldi Magyarón élt 1897–1971 között, és erdei munkásként dolgozott. Mesét leginkább télen mondott, hiszen nyáron kora hajnaltól késő estig dolgoztak az emberek az erdőn, utána mást nem nagyon csináltak, mint aludtak. Télen viszont korán megy le a

Nap, így a favágók a félfedel alatt a sötétben nem tudtak mást csinálni, mint összebújni a hidegben és mesét hallgatni.

Ha egy kicsit beleéljük magunkat ebbe a helyzetbe, látjuk ezeket az embereket, akik heteket töltöttek az erdőn, egész napos munka után a hidegben háltak, megértjük, hogy mit jelentett a mese a hallgatónak: varázslatot, csodát. Mindent! A mese nekik

„Történetekben élünk, történetekben gondolkodunk. Nem tudunk nélkülik létezni. A mese egyszerre szórakoztat, tanít, elvarázsol, megnyugvást és felüdülést ad a léleknek – és ami nagyon fontos, kapcsolatot és közösséget teremt”

vágyvilág volt, kalandja, öröme, bánata annak, aki mondja és annak is, aki hallgatja.

„És azután éltek sokáig, míg jött a háború, kelettől nyugatig végigseperete az országokat, s ami királyság, grófság útjában volt, mindet elseperete maga előtt. Azóta nem tudjuk, élnek-e vagy halnak.” Kurcsi Minya egyik jellegzetes mesezáró formulája volt ez a szöveg, s bár ezt a régi világot jórészt elfújta a szeretett vagy gyűlölt modernizmus, az nagyon jó, hogy a mesemondás hagyománya újra életre kelt Magyarországon, hiszen, ha az internetet lekapcsolják, a népmesék akkor is velünk maradnak!

SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC
GEOGRÁFUS, TELEPÜLÉS-
ÉS TERÜLETFEJLESZTŐ

SZABÓ ÁGI A VÍZ VILÁGNAPJA ALKALMÁBÓL SZERVEZETT MESEESTEN A SZÉCHENYI GYÓGYFÜRDŐBEN AZ ÚN. ALKALMAZOTT MESEMENDÁS SORÁN (PL. MESETERÁPIA) AZ ADOTT HELYZETNEK MEGFELELŐ MESÉN, ILLETVE ANNAK AZ EMBERISÉG ÖRÖK TÉMÁIVAL VALÓ KAPCSOLATÁN VAN A HANGSÚLY

FOTÓ: GULYÁS ATTILA